

Żuławy i Powiśle

Mojemu Mężowi poświęcam

Aleksandra Paprot-Wielopolska

Żuławy i Powiśle

Kreowanie tożsamości
lokalnych i regionalnych
po 1989 roku

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018



Recenzja:
dr hab. *Anna Kwaśniewska*, prof. UG

Redaktor prowadząca:
Anna Raciborska

Redakcja:
Janusz Puskarz

Korekta:
Janusz Puskarz

Projekt okładki:
Katarzyna Juras z inspiracji Autorki

Copyright © 2018
by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Praca powstała w ramach realizacji projektu badawczego pt. „Kreowanie tożsamości regionalnej oraz lokalnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych (ze szczególnym uwzględnieniem Żuław i Powiśla)”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/11/N/HS3/04781.

ISBN 978-83-7383-968-7

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: Stämpfli Polska Sp. z o.o.
Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k. Warszawy

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
I. ZIEMIE ZACHODNIE I PÓŁNOCNE – PAMIĘĆ I TOŻSAMOŚĆ	17
1. Tło historyczne i osadnictwo na Ziemiach Zachodnich i Północnych	17
2. Żuławy i Powiśle jako szczególny przypadek Ziemi Zachodnich i Północnych	21
2.1. Specyfika społeczna i kulturowa Żuław	21
2.2. Specyfika społeczna i kulturowa Powiśla	29
2.3. Neoregionalizm na Żuławach i Powiślu	34
2.4. Organizacja kultury regionalnej na Żuławach i Powiślu	41
3. Metodologia badań	47
4. Polityka pamięci a problemy społeczno-kulturowe na Ziemiach Zachodnich i Północnych	58
4.1. Polityka pamięci i rodzaje pamięci	58
4.2. Budowanie pamięci zbiorowej mieszkańców od 1945 do 1989 roku	62
4.3. Proces kształtowania pamięci zbiorowej mieszkańców po 1989 roku	66
5. Tożsamość mieszkańców Ziemi Zachodnich i Północnych	71
5.1. Tożsamość i jej przejawy – wybrane definicje oraz założenia	71
5.2. Tożsamość jednostkowa a tożsamość zbiorowa	75
5.3. Tożsamość narodowa, lokalna, regionalna i hybrydowa	79
5.4. Kształtowanie tożsamości zbiorowych	83
II. TOŻSAMOŚCI LOKALNE I REGIONALNE NA ŻUŁAWACH I POWIŚLU	89
1. Tożsamość i dziedzictwo kulturowe na Żuławach i Powiślu	89
2. Tożsamości żuławskie	91
2.1. W poszukiwaniu tożsamości jednostkowych	91
2.2. W poszukiwaniu tożsamości zbiorowych	97
2.2.1. Tożsamość lokalna	100
2.2.2. Tożsamość regionalna	104
3. Tożsamości powiślańskie	112
3.1. W poszukiwaniu tożsamości jednostkowych	112
3.2. W poszukiwaniu tożsamości zbiorowych	119

3.2.1. Tożsamość lokalna	122
3.2.2. Tożsamość regionalna	126
4. Żuławskość i powiślańskość a modele kreowania tożsamości	135
III. STRATEGIE KREOWANIA TOŻSAMOŚCI NA ŻUŁAWACH I POWIŚLU	137
1. Instytucjonalne i społeczne mechanizmy kreowania tożsamości	137
2. Żuławy – strategie tożsamości	141
2.1. Rekonstruowanie przeszłości do 1945 roku	141
2.1.1. Na początku byli mennonici	141
2.1.2. XVII-wieczna mieszczkańska tożsamość Żuław Gdańskich	150
2.1.3. Powstańcy listopadowi na Żuławach	156
2.1.4. KL Stutthof a Żuławy	161
2.2. Nowa historia regionu po 1945 roku	166
2.2.1. Mit osadników – pionierów Żuław powraca	166
2.2.2. Zapomniani czy niechciani? Ukraińcy na Żuławach	174
2.2.3. Tradycje i folklor „od nowa”	181
3. Powiśle – strategie tożsamości	188
3.1. Rekonstruowanie przeszłości do 1945 roku	188
3.1.1. Krzyżackie korzenie kultury?	188
3.1.2. Tradycje szlacheckie na ziemi sztumskiej	195
3.1.3. „Mała Polska” na Powiślu – plebiscyt w 1920 roku	201
3.1.4. Tutaj mieszkał Niemiec	207
3.2. Nowa historia regionu po 1945 roku	215
3.2.1. Śladami żołnierzy wyklętych.	215
3.2.2. Tu przybyli Kresowiaczy.	221
3.2.3. Tożsamość ukryta w kulinariach i rękodziele	228
4. W stronę wielokulturowości?	234
5. Schematy strategii kreowania tożsamości – wnioski.	240
IV. SPOŁECZNA PERCEPCJA POLITYK KULTURALNYCH NA ŻUŁAWACH I POWIŚLU	245
1. Charakterystyka badań ilościowych.	245
2. Analiza wyników badań ankietowych	246
2.1. Zainteresowanie kulturą regionalną i jej ocena	246
2.2. Poczucie tożsamości i wspólnoty	252
3. Wnioski	260
ZAKOŃCZENIE	263
BIBLIOGRAFIA	269